

Nematerijalna kulturna baština u Dalmaciji

Gavran, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:377319>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

ANDREA GAVRAN

**NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA U
DALMACIJI**

Diplomski rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

ANDREA GAVRAN

**NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA U
DALMACIJI**

Diplomski rad

JMBAG: 0303045840, redovita studentica
Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Nematerijalna kulturna baština
Znanstveno područje: humanističke znanosti
Znanstveno polje i grana: povijest, nacionalna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, svibanj 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Andrea Gavran, kandidatkinja za magistru kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 5. svibnja 2019.

Studentica:

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Andrea Gavran dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „Nematerijalna kulturna baština u Dalmaciji“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst, trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 5. svibnja 2019.

Studentica:

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. KULTURNA BAŠTINA.....	3
2.1. Pojmovno određenje kulture	3
2.1.1. Kulturni identitet kao temeljno određenje čovjeka u zajednici.....	4
2.1.2. Načini prenošenja kulture.....	6
2.2. Pojmovno određenje baštine	7
2.3. Pojmovno određenje kulturne baštine	8
2.3.1. Kulturna baština kao bogatstvo čovječanstva	9
2.3.2. Zaštita i očuvanje kulturne baštine.....	11
2.3.3. Međunarodni sustav vrednovanja kulturne baštine	11
2.4. Materijalna i nematerijalna kulturna baština	12
2.4.1. Materijalna kulturna baština	13
2.4.1.1. Pokretna kulturna baština	14
2.4.1.2. Nepokretna kulturna baština.....	14
2.5. Nematerijalna kulturna baština.....	15
3. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA	16
3.1. Pojmovno određenje nematerijalne kulturne baštine	16
3.1.1. Promjene nematerijalne kulturne baštine	18
3.1.2. Općenito o narodnim običajima	18
3.2. UNESCO i nematerijalna kulturna baština	20

3.2.1. Opće odrednice.....	21
3.2.2. Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine.....	21
3.2.3. Zaštićena kulturna dobra	23
3.3. Očuvanje nematerijalne kulturne baštine	24
4. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA U DALMACIJI.....	26
4.1. Nematerijalna kulturna baština Zadarske županije	27
4.1.1. Općina Lišane Ostrovičke – ojkanje	27
4.1.2. Večer ojkavice od Sinja do Nina i Brinja.....	29
4.1.3. Paška čipka	29
4.2. Nematerijalna kulturna baština Šibensko – kninske županije.....	31
4.2.1. Umijeće gradnje betinske gajete	31
4.2.2. Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Primoštena i Rogoznice	34
4.2.3. Umijeće izrade šibenske kape	35
4.3. Nematerijalna kulturna baština Splitsko – dalmatinske županije.....	36
4.3.1. Hvarska čipka od niti agave	36
4.3.2. Viteška igra Sinjska alka	38
4.3.3. Umijeće suhozidne gradnje	40
4.4. Nematerijalna kulturna baština Dubrovačko – neretvanske županije	41
4.4.1. Festa sv. Vlaha	41
4.4.2. Kolo linđo Dubrovačkog primorja	43
4.4.3. Moreška – bojni mačevni ples.....	44

5. ZAKLJUČAK.....	46
LITERATURA	47
POPIS SLIKA	51
SAŽETAK	53
SUMMARY	54

1. UVOD

Predmet diplomskog rada obuhvaća analizu teme pod nazivom „Nematerijalna kulturna baština u Dalmaciji“. Općenito govoreći, kultura podrazumijeva znanje, vjeru, moral, običaje, zakone i umjetnost, a u prvotnom smislu odnosila se na materijalni proces štovanja, kolonizacije te obrade zemlje. Nadalje, u odnosu na određenje kulture, baština se odnosi na ukupna sačuvana i njegovana dobra iz prošlosti, a obuhvaća prirodnu, kulturnu, nacionalnu, svjetsku i povijesnu baštinu, nematerijalnu kulturnu i svjetsku baštinu te nasljeđe, nasljeđivanje i srodstvo.

Kao temelj diplomskog rada, primarni fokus stavlja se na nematerijalnu kulturnu baštinu koja kao termin obuhvaća predstave, prakse, znanje, izraze, vještine, rukotvorine, instrumente, predmete i kulturne prostore. Također, nematerijalna kulturna baština podrazumijeva i zajednice te skupine koje stvaraju nematerijalnu kulturnu baštinu kao reakciju na okruženje te djelovanje s prirodom. Isto tako, nematerijalna kulturna baština podrazumijeva sve običaje koje ljudi nasljeđuju, primjerice od svojih roditelja, djedova i baka, a da bi običaji u konačnici ostali sačuvani, potrebno ih je njegovati i voljeti. Nematerijalna kulturna baština ne obuhvaća samo navedene odrednice, već i zanat, plest te jezik kao sredstvo sporazumijevanja koje se prenosi s generacije na generaciju. Govoreći o nematerijalnoj kulturnoj baštini sa suvremenog aspekta, može se reći da je podložna pojedinim promjenama i to iz razloga jer se ne radi o „predmetu“ koji se može sačuvati od primjerice, vanjskih utjecaja, odnosno koji se može držati izoliran od promjena. U skladu s time, vidljivo je da je nematerijalna kulturna baština zapravo „živa“ i konstantno se mijenja, a kao najbolji primjer se mogu navesti narodni običaji. Dakle, narodni običaji mogu odumirati ukoliko ih se ne njeguje, no isto tako mogu se i mijenjati.

Republika Hrvatska može se predstaviti kao zemlja raznolike i bogate kulture te kao zemlja koja ima brojna nematerijalna dobra. Također, Republika Hrvatska je i suvremena država koja ima bogatu kulturnu prošlost te vrijedne i dinamične suvremene umjetničke produkcije. Zemlja svojom kulturom u današnje vrijeme uvelike utječe i na razvoj gospodarstva i to prvenstveno u djelatnostima koje se odnose na tzv. kulturne proizvode. Pristupanjem Republici Hrvatske Europskoj uniji otvorene su brojne mogućnosti te intenzivnija suradnja na projektima promocije bogatog kulturnog nasljeđa i kulturnog identiteta.

U odnosu na teorijsku razradu, u diplomskom radu predstaviti će se i primjeri nematerijalne kulturne baštine u Dalmaciji. Općenito, Dalmacija je povijesno – geografska regija u južnom dijelu Republike Hrvatske te obuhvaća četiri županije – Zadarsku, Šibensko – kninsku, Splitsko – dalmatinsku i Dubrovačko – neretvansku. Dalmacija se proteže uz Jadransko more, od Hrvatskoga primorja na sjeverozapadu pa sve do granice s Crnom Gorom na jugoistoku. Gledajući s kopnene stranice, Dalmacija graniči s Bosnom i Hercegovinom, a sastoji se od otočnog i obalnog dijela te submediteranske unutrašnjosti.

Republika Hrvatska ima trinaest dobara uvrštenih na UNESCO – vu, engl. „United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization“, listu nematerijalne kulturne baštine, a u diplomskom radu obradit će se najznačajnije s područja Dalmacije, tj. s područja prethodno navedenih županija.

Za razliku od predmeta, cilj diplomskog rada obuhvaća primjenu metodologije istraživanja kako bi se predmet istraživanja mogao analizirati i teorijski interpretirati. U diplomskom radu koristit će se metode „analize, sinteze, indukcije, dedukcije, klasifikacije, generalizacije i apstrakcije“¹. Sukladno metodologiji izrade diplomskog rada, proučit će se i analizirati definicije i termini koji imaju značaj za analizu predmeta istraživanja.

Prilikom izrade diplomskog rada korišteni su podaci iz stručne literature, stručnih i znanstvenih članaka te adekvatnih internetskih izvora.

¹ Zelenika, R. (2007.): *Klasifikacija znanosti u fokusu metodologije i tehnologije znanstvenoga istraživanja*, Rijeka: Ekonomski fakultet Rijeka., str. 225.

2. KULTURNA BAŠTINA

U ovom poglavlju diplomskoga rada predstaviti će se pojmovno određenje kulture, baštine te pojmovno određenje materijalne i nematerijalne kulturne baštine s temeljnim odrednicama važnim za Republiku Hrvatsku.

2.1. Pojmovno određenje kulture

Kultura, lat. *cultura*, predstavlja „pojam koji obično označava složenu cjelinu institucija, vrijednosti, predodžaba i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a prenose se i primaju učenjem“². U nastavku rada, na slici 1 prikazane su sastavnice kulture.

Slika 1. Sastavnice kulture

Izvor: Prema: Leksikografski zavod Miroslav Krleža: *Kultura*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

Prva znanstvena i najšira definicija Edwarda Burnetta Tylora kulturu navodi kao znanje, vjeru, umjetnost, moral, zakone i običaje. Prvotno, kultura se odnosila na materijalni proces štovanja, kolonizacije te obrade zemlje, a „spajajući prirodu i duh, nužnosti i slobodu, antropologiju i estetiku, pojam kulture oscilirao je tijekom povijesti, što ga je obilježilo

² Leksikografski zavod Miroslav Krleža: *Kultura*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

unutarnjom podvojenošću te stalnim pokušajima njezina prevladavanja³. Povijesno gledajući, kultura je sazrijevala od „značenja kultiviranosti, potom civiliziranosti, i na koncu etičnosti“⁴. Također, kultura je i „ukupnost duhovnih tvorbi i materijalnih ostvarenja vrijednosnih prosudbi i javnih normi, društvenih ustanova, organizacija i oblika ponašanja ljudi u nekoj zajednici“⁵. Naime, neovisno o određenim porivima i dispoziciji čovjeka, za kulturu je od iznimne važnosti da se usvaja učenjem, odnosno da se putem komunikacije unutar društvene zajednice potvrđuje, prenosi i razvija. Također, pojam kulture je i dinamičan, a širi pojmovi mogu sadržavati i one uže, primjerice „subkultura“, te mogu biti i:⁶

- ❖ paralelni (seoska i urbana),
- ❖ sinkronijski i dijakronijski (suvremena i tradicijska, kultura epohe),
- ❖ prostorno i nacionalni orijentirani (mediteranska, srednjoeuropska, hrvatska),
- ❖ vrijednosni i politički aspekti (totalitarna i demokratska) i
- ❖ fenomeni ili običaji (kultura jela i govora).

Pojam kulture uvijek izražava određenu sustavnu cjelinu, dok se u svakodnevnom govoru izraz „rabi prvenstveno za duhovno i umjetničko stvaralaštvo, te takve aktivnosti i tvorbe“⁷. S druge strane, u najužem ili reduciranom smislu, pojam kulture odnosi se na poželjan stil ponašanja. Može se reći da je kultura stara kao i čovjek, a samo shvaćanje kulture uvelike se mijenjalo kroz povijest.

2.1.1. Kulturni identitet kao temeljno određenje čovjeka u zajednici

Kulturni identitet predstavlja izraz „koji izražava jedinstvenost i autentičnost neke kulture, te pripadnost pojedinca ili društvene skupine toj kulturi“⁸. Također, kulturni identitet se može predstaviti i kao određenje neke društvene zajednice putem njezinih vlastitih kulturnih vrijednosti i osobitosti. U nastavku rada, na slici 2 prikazani su čimbenici kulturnog identiteta.

³ Na i. mj.

⁴ Institut društvenih znanosti Ivo Pilar: *Opis i definicija kulture*, <https://www.pilar.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

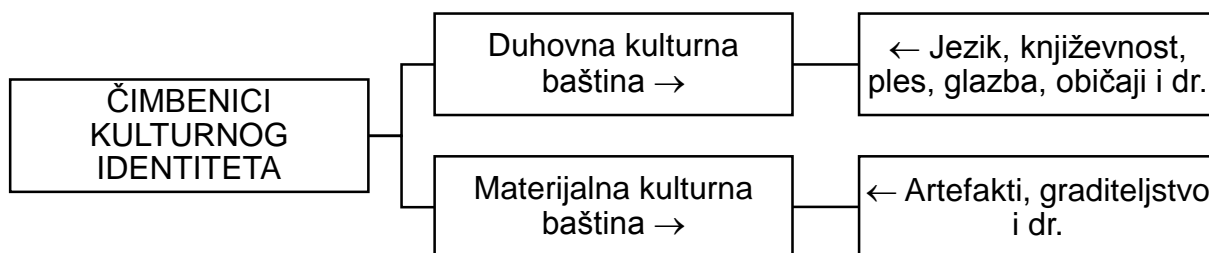
⁵ Proleksis enciklopedija: *Kultura*, <http://proleksis.lzmk.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

⁶ Na i. mj.

⁷ Na i. mj.

⁸ Na i. mj.

Slika 2. Čimbenici kulturnog identiteta

Izvor: Prema: Proleksis enciklopedija: *Kulturni identitet*, <http://proleksis.lzmk.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

Kulturni identitet temelji se na određenim elementima tradicijske kulture, no također se izražava i u suvremenim kulturnim tvorbama, uključujući i kulturnu industriju kao što su, primjerice, izdavaštvo i film. S druge strane, može se reći da ljudski identitet čine jezik, kultura i tradicija, a identitet ljudima osigurava opstanak u društvu te ih čini posebnima. Također, isto vrijedi i za narode i to gledajući s aspekta stvaranja, čuvanja i prenošenja iz generacije u generaciju. Kulturni identitet obuhvaća sljedeće povezane odrednice:⁹

- ❖ pripadnost pojedinca ili društvene skupine kulturi i
- ❖ određenje jedne zajednice po njezinim vlastitim kulturnim osobitostima i vrijednostima.

Potrebno je naglasiti da svaka generacija ima vlastiti doživljaj prenošenja iskustva, što u konačnici potvrđuje činjenicu da je kulturni identitet promjenjiv. Naime, pojedine promjene prvenstveno ovise o događajima koji ugrožavaju stabilnost kulturnih elemenata, odnosno zajedničkih sjećanja i „predstave“ o kolektivnoj sudbini, a mogu imati utjecaja na temeljne vrijednosti koje su osnova kulturne različitosti. U današnje vrijeme, obilježavanje identiteta pojedinim kulturnim elementima ovisi o mnogobrojnim čimbenicima, a neki od njih su sljedeći:

- ❖ politički,
- ❖ ekonomski,
- ❖ psihološki i

⁹ Orlić, I. (2013.): *Istra kroz tri generacije: između svakodnevnice konstrukcije identiteta i turističkog proizvoda*, Pazin: Etnografski muzej Istre., str. 24.

❖ društveni.

Što se tiče područja Republike Hrvatske, može se reći da je „kulturni identitet bogat i raznolik“¹⁰. Naime, „stvaranje i održavanje identiteta uvijek pretpostavlja granicu, razgraničenje normi i vrednota koje su unutar identiteta od onih koje mu ne pripadaju, koje su izvan njega“¹¹. Sukladno „književnoj tradiciji i kulturnoj povijesti, u prošlosti se uvelike definirao kulturni identitet hrvatske nacije“¹².

2.1.2. Načini prenošenja kulture

Kultura je sve ono što je čovjek ostvario, tj. prihvatio kao određene vrijednosti, a u nastavku rada, na slici 3 prikazani su načini prenošenja kulture.

Slika 3. Načini prenošenja kulture

Izvor: Prema: Knjižničari: *Kultura i društvo*, <http://www.knjiznicari.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

U današnje vrijeme, simboli se susreću u svim aspektima ljudskog društva, a imaju preneseno značenje. U odnosu na simbole, riječ može biti i znak i simbol, a predstavlja skup pojedinih glasova koji imaju određeni značaj. I na kraju, govor obuhvaća način komuniciranja, no sama komunikacija može se odvijati na razne načine.

¹⁰ Poslovni dnevnik: *Hrvatski kulturni identitet je bogat, raznolik ... I prepušten stihiji*, <http://www.poslovni.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

¹¹ Gvozdanović, J. (2010.): Jezik i kulturni identitet Hrvata, *Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu*, Vol 1, No. 10, str. 40.

¹² Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća: *Kako definirati hrvatski kulturni identitet?*, <https://www.hkv.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

2.2. Pojmovno određenje baštine

Baština se može definirati kao „imovina, u prvom redu nepokretna, naslijeđena od oca i predaka, očevina, djedovina, starina te duhovna i kulturna dobra“¹³. S druge strane, baština se može definirati i kao imanjanje naslijeđeno iz prošlosti, a označava i ukupna iz prošlosti sačuvana i njegovana dobra. Prema tome, prethodno navedeni pojam ima veliki niz značenja i odnosi se, primjerice, na:

- ❖ prirodnu baštinu,
- ❖ kulturnu baštinu,
- ❖ nacionalnu baštinu,
- ❖ svjetsku baštinu,
- ❖ povijesnu baštinu,
- ❖ nematerijalnu kulturnu baštinu,
- ❖ nematerijalnu svjetsku baštinu,
- ❖ nasljeđe,
- ❖ nasljeđivanje i
- ❖ srodstvo.

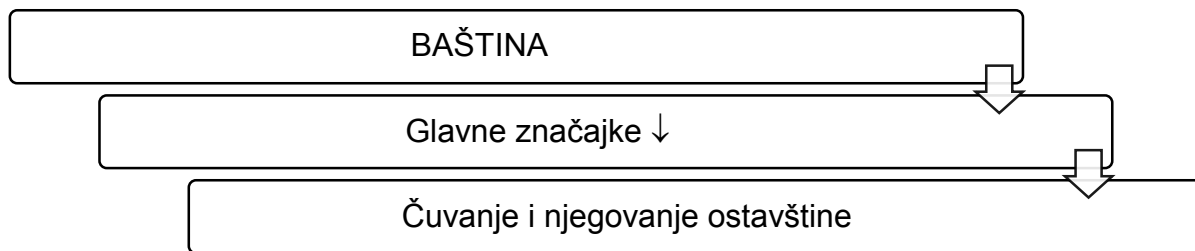
U skladu s navedenim, prirodna baština odnosi se na baštinu flore i faune, krajolika, terena, geologije te drugih prirodnih resursa, dok kulturna baština uključuje tradicionalnu gastronomsku baštinu, tradiciju, virtualnu baštinu i industrijsku baštinu. Nadalje, nasljeđe se u većini slučajeva odnosi na dobra poslije smrti, dok samo nasljeđivanje podrazumijeva biološko ili genetsko nasljeđivanje fizičkih karakteristika. I na kraju, srodstvo predstavlja odnos između pojedinih osoba koje dijele genealoško podrijetlo.

Baština je i „ukupnost iz prošlosti sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara, a njezina glavna značajka je čuvanje i njegovanje svega onoga što su preci ostavili kao kulturu, tradiciju i zavičajnu mudrost“¹⁴. U nastavku rada, na slici 4 prikazane su glavne značajke baštine.

¹³ Hrvatski leksikon: *Baština*, <https://www.hrleksikon.info/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

¹⁴ Na i. mj.

Slika 4. Glavne značajke baštine

Izvor: Prema: Hrvatski leksikon: *Baština*, <https://www.hrleksikon.info/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

Termin baštine je uvelike širok, zbog čega je u konačnici moguće pronaći i razne definicije koje ga opisuju. U situaciji kada se govori o kulturnoj baštini nailazi se na „problem“ i to iz razloga jer su termini „kultura“ i „baština“ prilično široki. Naime, u navedenom smislu, baština je „nasljeđe koje preci ostavljaju potomcima“¹⁵.

2.3. Pojmovno određenje kulturne baštine

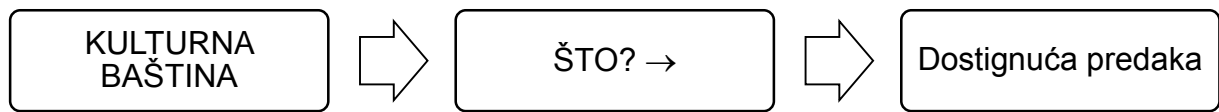
Kulturna baština može se opisati kroz „dostignuća što su preci ostavili u jeziku, književnosti, graditeljstvu i likovnim umjetnostima, uključujući narodnu umjetnost i to u glazbi, kazalištu, filmu, znanosti i u drugim područjima koja zajedno čine ukupnost kulture“¹⁶. Nadalje, šire shvaćanje kulturne baštine obuhvaća „manifestacije ljudskog života koje su odraz određenog pogleda na život i svjedoče o povijesti i valjanosti toga pogleda“¹⁷. U nastavku rada, na slici 5 prikazano je pojmovno određenje kulturne baštine.

¹⁵ Marasović, T. (2001.): *Kulturna baština*, Split: Veleučilište u Splitu., str. 9.

¹⁶ Isto, str. 9.

¹⁷ Šošić, T. M. (2014.): Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Vol. 51, No. 4, str. 833.

Slika 5. Pojmovno određenje kulturne baštine

Izvor: Prema: Marasović, T. (2001.): *Kulturna baština*, Split: Veleučilište u Splitu., str. 9.

Za kulturnu baštinu se može reći da predstavlja prilično dinamičan koncept, a „ovisi o društvenim prilikama i trenutnoj kulturnoj svijesti u društvu, ali također i o suvremenim umjetničkim tendencijama“¹⁸. Danas, pojam kulturne baštine neprestano se razvija, odnosno konstantno mu se pripisuju nove vrijednosti i značenja.

2.3.1. *Kulturna baština kao bogatstvo čovječanstva*

Kulturna baština, i to promatrajući s materijalnog i nematerijalnog gledišta, predstavlja „zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti“¹⁹, a njezina zaštita jedan je od važnih čimbenika za:

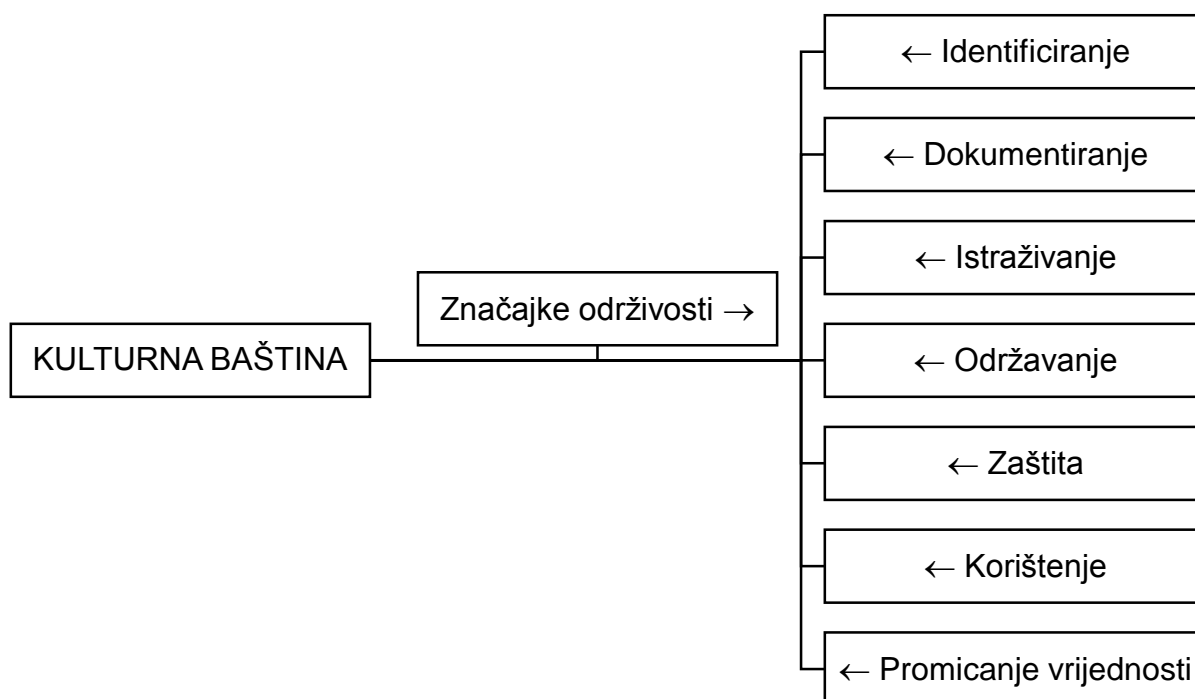
- ❖ prepoznavanje,
- ❖ definiranje i
- ❖ afirmaciju kulturnog identiteta.

Nadalje, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske razvija određene mehanizme, odnosno uspostavlja mjere zaštite kulturne baštine s primarnim ciljem osiguranja njezine održivosti. U nastavku rada, na slici 6 prikazane su osnovne značajke održivosti kulturne baštine.

¹⁸ Isto, str. 833.

¹⁹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

Slika 6. Osnovne značajke održivosti kulturne baštine

Izvor: Prema: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

Nadalje, kulturnu baštinu čine određena pokretna i nepokretna kulturna dobra, tj. dobra „od umjetničkog, povijesnog, paleontološkog, arheološkog, antropološkog i znanstvenog značenja“²⁰. Primjerice, današnja arheološka nalazišta, kao i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi, svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru. S druge strane, vrijednosti kulturne baštine prepoznaju se kao:

- ❖ starosne,
- ❖ povijesne,
- ❖ kulturne,
- ❖ umjetničke i
- ❖ autentične.

²⁰ Na i. mj.

2.3.2. *Zaštita i očuvanje kulturne baštine*

U Republici Hrvatskoj, „zaštitom i očuvanjem kulturne baštine Ministarstvo kulture osigurava postojanost kulturnih vrijednosti kao i potencijala“²¹ za:

- ❖ daljnji razvitak,
- ❖ afirmaciju i
- ❖ stimulaciju ekonomske konkurentnosti i kvalitetnijeg života.

Ministarstvo kulture obavlja i upravne te druge poslove koji se odnose, primjerice, na istraživanje, proučavanje, praćenje, evidentiranje, dokumentiranje i promicanje kulturne baštine, središnju informacijsko – dokumentacijsku službu, utvrđivanje svojstva zaštićenih kulturnih dobara, propisivanje mjerila za utvrđivanje programa javnih potreba, skrb, usklađivanje i vođenje nadzora nad financiranjem programa zaštite kulturne baštine te nadzor nad ustanovama za obavljanje poslova djelatnosti zaštite kulturne baštine. Republika Hrvatska je „zemlja čija se bogata kulturna baština otkriva unutar brojnih muzeja, galerija i crkava koje su danas nezaobilazno poglavlje UNESCO – ova popisa svjetske baštine“²². Nadalje, prilikom zaštite kulturne baštine ključno mjesto pripada povezivanju i integralnom djelovanju službene zaštite, odnosno konzervatorske službe, akademske zajednice, znanstvenih organizacija, nevladinog sektora, lokalne zajednice i ostalih dionika (vlasnika i korisnika)²³.

2.3.3. *Međunarodni sustav vrednovanja kulturne baštine*

U današnje vrijeme, međunarodni sustav vrednovanja kulturne baštine uključuje nekoliko grupa vrijednosti, koje su prikazane u nastavku rada, na slici 7.

²¹ Na i. mj.

²² Vukoja, M. (2015.): Hrvatska kulturna baština, *Matka: časopis za mlade matematičare*, Vol. 23, No. 92, str. 239.

²³ Dumbović Bilušić, B. (2013.): Kulturna baština u Hrvatskoj pred novim izazovima, *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, Vol. 10, No. 1 – 2, str. 6.

Slika 7. Osnovne grupe vrijednosti kulturne baštine

SVOJSTEVE NE → intrinzične
PRIDRUŽENE → subjektivne, društvene i gospodarske

Izvor: Prema: Dumbović Bilušić, B. (2013.): Kulturna baština u Hrvatskoj pred novim izazovima, *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, Vol. 10, No. 1 – 2, str. 9.

Svojstvene ili intrinzične vrijednosti ovise o „građi i svojstvima kulturnog dobra, dok se pridružene odnose na subjektivne, društvene i gospodarske vrijednosti“²⁴. Naime, u intrinzične vrijednosti ubraja se evidentna, tj. fizička vrijednost koja se odnosi na:

- ❖ materijalne sastavnice i
- ❖ dokaze djelovanja čovjeka (zajednice) u prošlosti.

Za razliku od svojstvenih, pridružene vrijednosti stvaraju i određuju različiti društveni čimbenici. Primjerice, ekonomske vrijednosti i gospodarsko vrednovanje predstavlja jedan od dominantnih kriterija prema kojemu današnje društvo prepoznaje, ocjenjuje i odlučuje o relativnoj vrijednosti pojedinog objekta.

2.4. Materijalna i nematerijalna kulturna baština

U ovom potpoglavlju diplomskog rada, predstaviti će se osnovne značajke i temeljne sastavnice materijalne i nematerijalne kulturne baštine, dok će se u idućem poglavlju temeljni osvrt staviti na teorijske značajke nematerijalne kulturne baštine. Isto tako, aspekt nematerijalne kulturne baštine potkrijepit će se i s detaljnom analizom te primjerima s područja Dalmacije. Naime, materijalna i nematerijalna kulturna baština označava „širok pojam, a predstavljaju je vrijedne i ograničene strukture koje se namjerava očuvati, zaštititi, sabrati i prenijeti budućim naraštajima“²⁵.

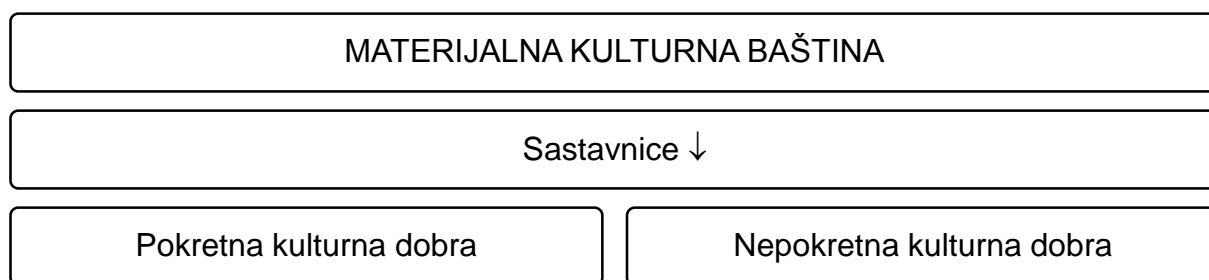
²⁴ Isto, str. 9.

²⁵ Isto, str. 7.

2.4.1. Materijalna kulturna baština

Materijalnu kulturnu baštinu čine određena pokretna i nepokretna kulturna dobra, a pod nepokretnu kulturnu baštinu ubrajaju se „graditeljska baština, arheološka baština (kopnena i podvodna) te kulturni krajolici“²⁶. U nastavku rada, na slici 8 prikazane su sastavnice materijalne kulturne baštine.

Slika 8. Sastavnice materijalne kulturne baštine

Izvor: Prema: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

Može se reći da je zbog materijalne strukture graditeljska baština značajno osjetljiva i sklona propadanju. Stoga, mnoge su kulturno – povijesne cjeline ugrožene i napuštene, a uzrok tome su:²⁷

- ❖ ratna razaranja,
- ❖ neodržavanje,
- ❖ nedovoljna ulaganja financijskih sredstva,
- ❖ neriješeni imovinsko-pravni odnosi i
- ❖ nedovoljna svijest o vrijednosti baštine.

Prethodno navedeno stanje često se uočava u brojnim seoskim cjelinama i malim povijesnim gradovima u kojima su građevine bez namjene.

²⁶ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

²⁷ Na i. mj.

2.4.1.1. *Pokretna kulturna baština*

Prema „Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“, pokretnu kulturnu baštinu čine sljedeće sastavnice:²⁸

- ❖ zbirke predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama,
- ❖ crkveni inventar i predmeti,
- ❖ arhivska građa,
- ❖ zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi,
- ❖ arheološki nalazi,
- ❖ filmovi,
- ❖ etnografski predmeti,
- ❖ stare knjige,
- ❖ novac,
- ❖ vrijednosni papiri,
- ❖ kazališni rekviziti i
- ❖ kostimi.

U odnosu na pokretnu, u sljedećim potpoglavlju diplomskoga rada predstaviti će se značajke nepokretne kulturne baštine.

2.4.1.2. *Nepokretna kulturna baština*

Kao i u prethodnom potpoglavlju, prema „Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“, nepokretnu kulturnu baštinu čine sljedeće sastavnice:²⁹

- ❖ grad, selo, naselje ili njegov dio,
- ❖ građevina ili njezini dijelovi,
- ❖ elementi povijesne opreme naselja,
- ❖ područje, mjesto, spomenik i obilježje koje je u vezi s povijesnim događajima i osobama,
- ❖ arheološko nalazište i arheološka zona,
- ❖ podvodna nalazišta i zone,

²⁸ Narodne novine, *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, NN 90/18., Članak 8.

²⁹ Isto, Članak 9.

- ❖ mjesta s etnološkim i toponimskim sadržajima,
- ❖ krajolik s povijesno karakterističnim strukturama,
- ❖ vrtovi, perivoji i parkovi te
- ❖ drugi slični objekti.

Kolokvijalnim nazivom, nepokretna kulturna dobra predstavljaju graditeljsku baštinu od pojedinačne građevine prema cjelini (skupina građevina), tj. neko područje (krajolik).

2.5. Nematerijalna kulturna baština

Republika Hrvatska je zemlja bogata nematerijalnom kulturnom baštinom, a također se zalaže i za izgradnju učinkovitog sustava očuvanja i zaštite i to gledajući s međunarodnog, regionalnog i nacionalnog aspekta. Što se tiče samih odrednica, teorijskih determinanti i karakteristika nematerijalne kulturne baštine, detaljno će se definirati i analizirati u nastavku teksta diplomskog rada.

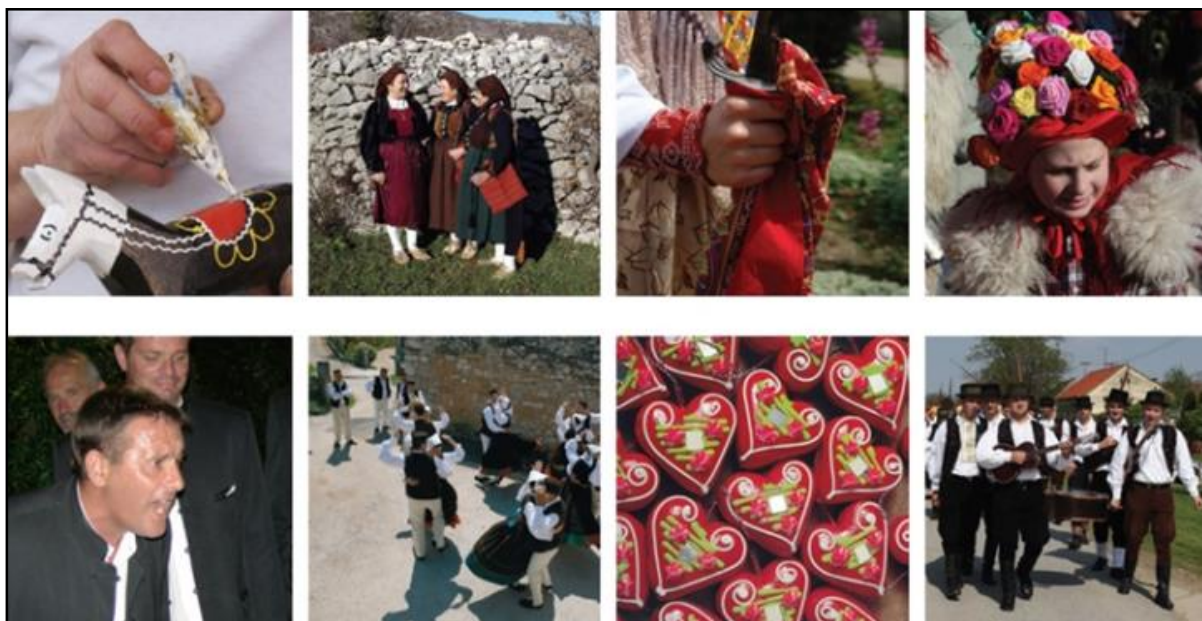
3. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

U ovom poglavlju rada definirat će se opće odrednice vezane za nematerijalnu kulturnu baštinu. Naime, predstaviti će se pojmovno određenje, odrednice vezane za nematerijalnu kulturnu baštinu i UNESCO, liste zaštićenih kulturnih dobara te sve vezano za nematerijalnu kulturnu baštinu na području Republike Hrvatske.

3.1. Pojmovno određenje nematerijalne kulturne baštine

Nematerijalna kulturna baština je „pojam koji obuhvaća prakse, predstave, izraze, znanja, vještine, ali i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koje jedna zajednica, skupina ljudi ili narod smatraju dijelom svoje kulturne baštine“³⁰. U nastavku rada, na slici 9 predstavljen je opći prikaz kulturne baštine.

Slika 9. Opći prikaz nematerijalne kulturne baštine

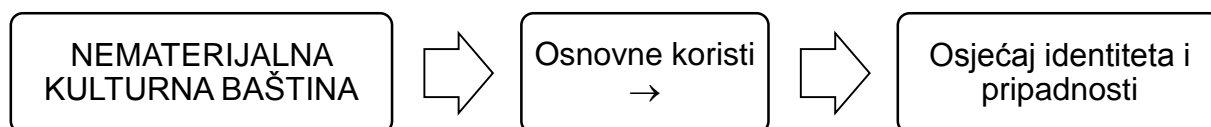

Izvor: Etnografski muzej Zagreb, *Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO – vim listama*, <http://www.emz.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.

³⁰ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Nematerijalna kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

U današnje vrijeme, može se reći da zajednice ili skupine stalno iznova stvaraju i prenose kulturnu baštinu iz generacije u generaciju te im ona na taj način pruža osjećaj identiteta i pripadnosti. U nastavku rada, na slici 10 prikazane su osnovne koristi nematerijalne kulturne baštine.

Slika 10. Osnovne koristi nematerijalne kulturne baštine

Izvor: Prema: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Nematerijalna kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

U skladu sa „Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“, nematerijalna kulturna baština podrazumijeva sljedeće sastavnice:³¹

- ❖ oblici i pojave duhovnog stvaralaštva (jezik, dijalekti, govor, toponimika i usmeno – književni oblici),
- ❖ folklorno stvaralaštvo (glazba, ples, predaje, igre, obredi, običaji) i
- ❖ tradicijska umijeća i obrti.

Kao što je već i u prethodnim dijelovima rada navedeno, nematerijalna kulturna baština podrazumijeva sve običaje koje ljudi nasljeđuju od svojih roditelja, djedova i baka, no da bi običaji ostali sačuvani, potrebno ih je voljeti i njegovati. Nematerijalna kulturna baština ne podrazumijeva samo običaje i zanat, nego, primjerice, i „jezik kao sredstvo sporazumijevanja koji se prenosi s generacije na generaciju te ples“³². Isto tako, pod nematerijalnu baštinu spadaju i stvari za koje ljudi nisu ni svjesni da spadaju u običaje jer se čine sasvim običnima i to „poput ispuhivanja svijeća na rođendanskoj torti, rezanja svadbene torte ili npr. pečenja slastica“³³.

³¹ Na i. mj.

³² UNESCO, *What is Intangible Cultural Heritage?*, <https://ich.unesco.org/>, 28. travnja 2019.

³³ Na i. mj.

3.1.1. Promjene nematerijalne kulturne baštine

Nematerijalna kulturna baština također je uvelike podložna i promjenama i to prvenstveno jer se ne radi o „predmetu koji se može sačuvati od vanjskih utjecaja, tj. o predmetu koji se može držati podalje od bilo kakvih promjena“³⁴. Naime, za nematerijalnu kulturnu baštinu se može reći da je zapravo „živa“, a kao najbolji primjer mogu se navesti narodni običaji koji mogu odumrijeti ako ih se ne njeguje, ali se jednako tako mogu i mijenjati. Naime, „procesi promjena su toliko slojeviti da se teško otkrivaju, pogotovo oni izražaji koji su u domeni starih vjerovanja“³⁵. Promjene se uočavaju tek kada u nekoj društvenoj sredini postaju tzv. „normalna pojava“. Ljudi u današnje vrijeme vrlo često od susjednih naroda nesvjesno preuzimaju određene običaje koji s vremenom postaju sastavni dio njihove kulture.

3.1.2. Općenito o narodnim običajima

Objektivno gledajući, ljudi su tek nedavno počeli posvećivati sve veću pažnju baštini koja nije opipljiva ni materijalna, poput običaja. Zbog toga, potrebno je naglasiti da je stvari koje se ne mogu opipati teže sačuvati i zaštititi od opipljivih, a samim time smatrati baštinom te im podariti veći značaj. Narodni običaju se mogu definirati kao ustaljeni načini ponašanja s:³⁶

- ❖ normativnim,
- ❖ ceremonijalnim i
- ❖ simboličkim značajkama.

S druge strane, može se reći da su narodni običaji svojstveni određenoj društvenoj zajednici, tj. da su to nezaobilazni „čimbenici narodne kulture koji obilježavaju značajne trenutke čovjekova života i osobite prigode u životu pojedine zajednice“³⁷. U nastavku rada, na slici 11 prikazana je opća definicija običaja.

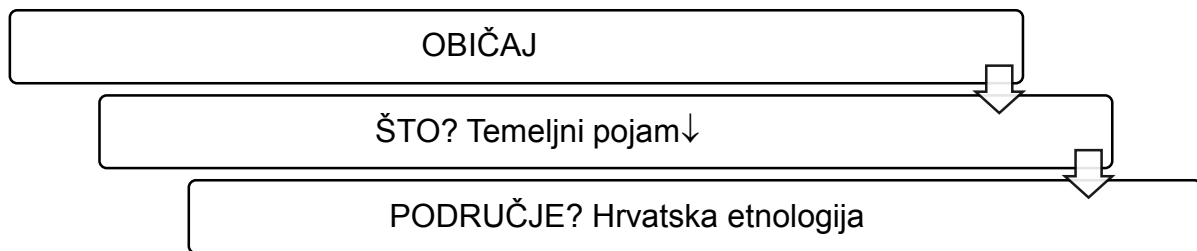
³⁴ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Nematerijalna kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

³⁵ Čulinović – Konstantinović, V. (2004.): *Procesi promjena u tradicijskoj kulturi*, *Ethnologica Dalmatica*, Vol. 13, No. 1, str. 143.

³⁶ Leksikografski zavod Miroslav Krleža: *Običaji, narodni*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.

³⁷ Na i. mj.

Slika 11. Opća definicija običaja

Izvor: Prema: Leksikografski zavod Miroslav Krleža: *Običaji, narodni*,
<http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.

Danas, među mnogobrojnim klasifikacijama običaja preteže podjela običaja na sljedeće:

- ❖ životne ili obiteljske,
- ❖ godišnje ili kalendarske i
- ❖ radne ili gospodarske.

Prema prethodnoj navedenoj podjeli, „životni ili obiteljski običaji vezani su uz značajne događaje u čovjekovu životu kao što su, primjerice, rođenje djeteta i određeni trenutci tijekom njegova odrastanja, značajniji događaje u životu seoske mladeži, sklapanje braka, smrt i pogreb“³⁸. U odnosu na prethodno navedene, godišnji običaji podrazumijevaju blagdane koji se ponavljaju svake godine, a u Republici Hrvatskoj su najvećim dijelom povezani s istaknutim blagdanima katoličkog kalendara. I u konačnici, radni ili gospodarski običaji u većini slučajeva odnose se na početak ili dovršetak važnih poljodjelskih i drugih poslova kao što su, primjerice:

- ❖ oranja,
- ❖ sjetve,
- ❖ žetve i
- ❖ gradnje kuća.

Među prethodno navedene i definirane običaje mogu se ubrojiti i tradicijski oblici međusobne radne pomoći, tj. oblici „solidarnoga pomaganja na razini susjedstva i seoske

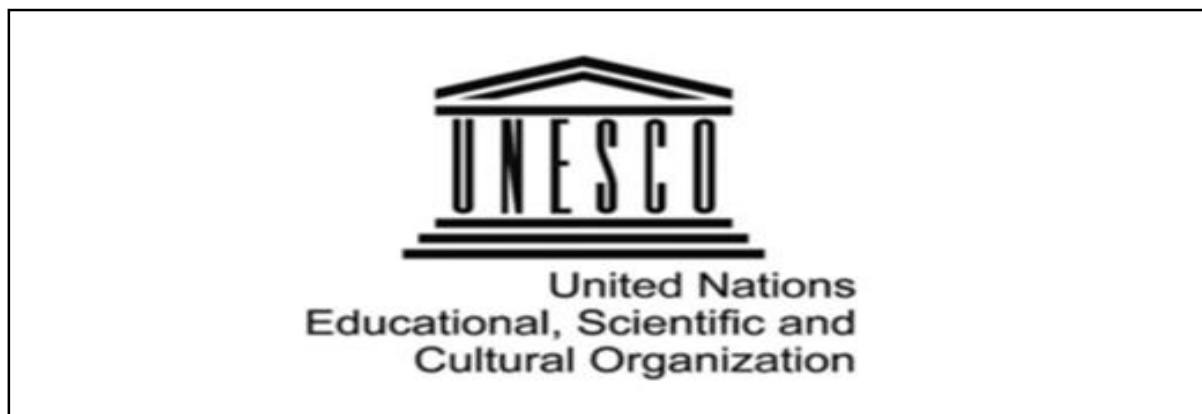
³⁸ Na i. mj.

zajednice³⁹. Također, uz običaje se u brojnim situacijama vežu i određena vjerovanja te magijski postupci oslonjeni na predodžbe koje velikim dijelom pripadaju pretkršćanskom svjetonazoru. Povijesno gledajući, običaji su tijekom vremena bili izloženi snažnoj kristijanizaciji, dok današnje suvremeno vrijeme karakterizira potreba za ceremonijalnim i simboličkim ponašanjem u značajnim prigodama osobnoga života i života zajednice.

3.2. UNESCO i nematerijalna kulturna baština

UNESCO je „specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda (UN) za „intelektualna i etička pitanja na području obrazovanja, znanosti i kulture, osnovana 16. studenog 1945.“⁴⁰. U nastavku rada, na slici 10 predstavljen je logo UNESCO – a.

Slika 12. Logo UNESCO – a

Izvor: UNESCO, *Name and Logo*, <https://ich.unesco.org/>, 28. travnja 2019.

Početakom 80 – ih godina prošloga stoljeća, cjelokupni „djelokrug UNESCO – a se proširio i na područje komunikacija“⁴¹. Danas „UNESCO ima 193 država članica i 11 pridruženih, a sjedište je u Parizu“⁴².

³⁹ Na i. mj.

⁴⁰ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *UNESCO*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.

⁴¹ Na i. mj.

⁴² Na i. mj.

3.2.1. Opće odrednice

Nadalje, aktivnosti UNESCO – a provode se i kroz brojne urede te institute diljem svijeta. U skladu s UNESCO – vim odrednicama, nematerijalna kulturna baština može se definirati kao bitan čimbenik prilikom očuvanja kulturnoga identiteta zajednice, stoga se očuvanje smatra prioritetom. Što se tiče područja Republike Hrvatske, 2002. osnovano je „Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu“ čiji su članovi:⁴³

- ❖ etnolozi,
- ❖ vanjski suradnici iz znanstvenih instituta, fakulteta i muzeja i
- ❖ stručnjaci za kulturnu baštinu Republike Hrvatske.

Temeljna zadaća „Povjerenstva za nematerijalnu kulturnu baštinu“ obuhvaća „očuvanje i promicanje nematerijalne kulturne baštine, kao i odabir onih kulturnih dobara koja će biti upisana na UNESCO – vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva te na Listu ugrožene kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita“⁴⁴.

3.2.2. Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine

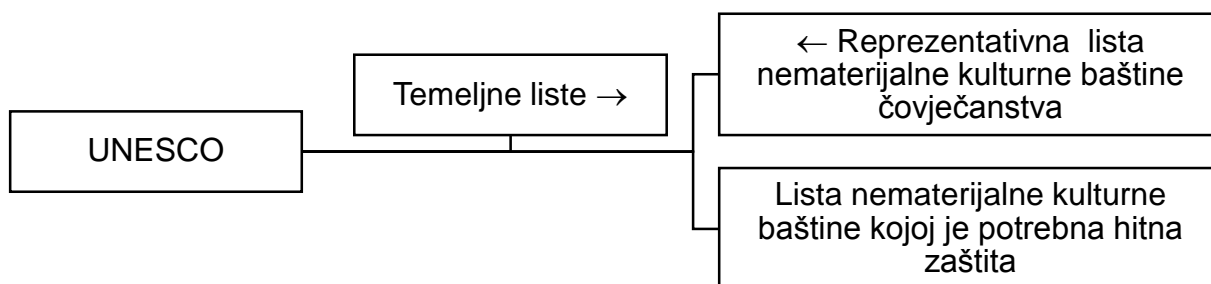
UNESCO je 2003. usvojio „Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“ čijim su stupanjem na snagu formirane i dvije liste, a to su „Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine čovječanstva i Lista nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita“⁴⁵. U nastavku rada, na slici 13 prikazane su opće liste UNESCO – a.

⁴³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Nematerijalna kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

⁴⁴ Na i. mj.

⁴⁵ Istarska županija, *Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, <https://www.istra-istria.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.

Slika 13. Opće liste UNESCO – a

Izvor: Prema: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Nematerijalna kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.

Glavna svrha „Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“ odnosi se na sljedeće odrednice:⁴⁶

- ❖ očuvanje nematerijalne kulturne baštine,
- ❖ osiguravanje poštovanja prema baštini od strane zajednica, skupina i pojedinaca na koje se odnosi,
- ❖ podizanje svijesti na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini o važnosti oblika kulturne baštine,
- ❖ osiguranje međusobnog poštovanja i
- ❖ poticanje međunarodne suradnje i pomoći.

Naime, dio projekata vezanih za očuvanje nematerijalne baštine postoji već duži niz godina, a u skladu s njima potiče se „svijest o važnosti očuvanja tradicijske kulture i folkloru kao bitnih sastavnica kulturnoga identiteta nekog naroda“⁴⁷. Isto tako, važno je istaknuti i činjenicu da su svi navedeni projekti povezani s daljnjim razvojem turizma, tj. „povezuju i kulturu i turizam jer kulturni turizam ne podrazumijeva samo fizičko posjećivanje lokaliteta baštine ili kulturnih ustanova, nego obuhvaća i svakodnevni kontakt“⁴⁸ s:

⁴⁶ UNESCO, *Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, <https://ich.unesco.org/>, 29. travnja 2019.

⁴⁷ Jelinčić, D. A. (2008.), *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandarmedia., str. 82.

⁴⁸ UNESCO, *Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, <https://ich.unesco.org/>, 29. travnja 2019.

- ❖ lokalnom zajednicom,
- ❖ običajima,
- ❖ jezikom,
- ❖ navikama,
- ❖ folklorom i
- ❖ ostalim oblicima nematerijalne kulture.

Na kraju ovog potpoglavlja diplomskog rada može se reći i da „Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“ utječe i na kulturne prakse te živote pojedinaca, skupina i zajednica koje ih prakticiraju.

3.2.3. Zaštićena kulturna dobra

Što se tiče zaštićenih kulturnih dobara, valja istaknuti da „briga o kulturnoj baštini podrazumijeva prvenstveno zaštitu i očuvanje svih oblika materijalne i nematerijalne kulture koja predstavlja identitet jednoga naroda“⁴⁹. U skladu s navedenim, potrebno je naglasiti da su za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara odgovorni vlasnici kulturnog dobra, a za određivanje mjera zaštite i nadzor nad njihovim provođenjem odgovorna su:

- ❖ tijela državne uprave,
- ❖ konzervatorski odjeli,
- ❖ tijela lokalne samouprave,
- ❖ tijela prostornog planiranja i
- ❖ drugi.

Dakle, zaštićeno kulturno dobro nematerijalne baštine je „oblik kulturnog izričaja od velike važnosti na određenom prostoru i dokaz je njegove povijesne ukorijenjenosti u tradicijskoj kulturi nematerijalne kulturne baštine osobite vrijednosti, bilo s povijesnog, umjetničkog, etnografskog, sociološkog, lingvističkog, književnog ili nekog drugog aspekta“⁵⁰.

⁴⁹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Lista zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 29. travnja 2019.

⁵⁰ Na i. mj.

3.3. Očuvanje nematerijalne kulturne baštine

U tekstu „Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“ navode se mjere čiji cilj uključuje „osiguravanje održivosti nematerijalne kulturne baštine, uključujući identificiranje, dokumentiranje, istraživanje, očuvanje, zaštitu, promicanje, povećanje vrijednosti, prenošenje putem formalnog i neformalnog obrazovanja te revitalizaciju različitih oblika baštine“⁵¹. U nastavku rada, na slici 14 prikazane su mjere „Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“.

Slika 14. Mjere „Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“

Identificiranje, dokumentiranje, istraživanje	Očuvanje
Zaštita	Promicanje
Povećanje vrijednosti	Revitalizacija

Izvor: Prema: Hrvatski sabor, *O proglašenju Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, <https://narodne-novine.nn.hr/>, posjećeno: 29. travnja 2019.

Govoreći o očuvanju nematerijalne kulturne baštine, važnu ulogu imaju lokalne zajednice, a kao nositelji „Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“ moraju biti uključene u sve procese tzv. „upravljanja“ baštinom. Pri navedenom misli se na poslove vezano za identifikaciju kulturnog dobra, kao i na same procese vezane za očuvanje. Naglasak u „Konvenciji o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“ stavljen je na održivost kulturnog dobra i to ponajprije kroz podršku države zajednici koja njime upravlja. Stoga, u skladu s navedenim stavkama, može se reći da je zapravo zajednica ta koja u suradnji s brojnim stručnjacima odlučuje koji je model najbolji za očuvanje nematerijalnog kulturnog dobra. U današnje vrijeme, zakonodavni okvir očuvanja nematerijalne kulturne baštine na području Republike Hrvatske obuhvaća sljedeće:

⁵¹ Hrvatski sabor, *O proglašenju Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, <https://narodne-novine.nn.hr/>, posjećeno: 29. travnja 2019.

- ❖ „Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“,
- ❖ „Registar kulturni dobara Republike Hrvatske“ i
- ❖ „Zaštitni radovi na nematerijalnim kulturnim dobrima“.

Prethodno navedeno od velike je važnosti za financiranje programa i projekata usmjerenih k „revalorizaciji, prezentaciji i očuvanju nematerijalnih kulturnih dobara“⁵².

⁵² Na i. mj.

4. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA U DALMACIJI

Dalmacija je povijesno – geografska regija u južnom dijelu Republike Hrvatske te obuhvaća četiri županije; Zadarsku, Šibensko – kninsku, Splitsko – dalmatinsku i Dubrovačko – neretvansku. U nastavku rada, na slici 15 prikazana je Dalmacija.

Slika 15. Dalmacija

Izvor: Unline, *Karta Hrvatske*, <https://www.uniline.hr/>, 30. travnja 2019.

Naime, Dalmacija se proteže uz „Jadransko more, od Hrvatskoga primorja na sjeverozapadu do granice s Crnom Gorom na jugoistoku“⁵³. S kopnene strane granica joj je državna granica prema Bosni i Hercegovini, odnosno visoko planinsko područje omeđeno crtom „Dinara – Kamešnica – Zavelin“⁵⁴. S druge strane, sastoji se od „otočnog i obalnog dijela te submediteranske unutrašnjosti (Dalmatinska zagora ili Zagora)“⁵⁵.

⁵³ Leksikografski zavod Miroslav Krleža: *Dalmacija*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

⁵⁴ Na i. mj.

⁵⁵ Na i. mj.

4.1. Nematerijalna kulturna baština Zadarske županije

4.1.1. Općina Lišane Ostrovičke – ojkanje

Općina Lišane Ostrovičke nalazi se na „istočnom kraju Zadarske županije, a najbliže gradsko naselje je Benkovac“⁵⁶. Naime, Lišane su smještene na sjecištu triju zemljopisnih područja - Bukovice, Ravnih kotara i Zagore. Općina obuhvaća naselja Lišane Ostrovičke, Vukšić, Bulić, Prović i Ostrovicu⁵⁷. Što se tiče nematerijalne kulturne baštine, može se reći da do 1997. u Lišanima Ostrovičkim nije postojalo kulturno umjetničko društvo (KUD). Sam kontekst izvedbe onoga što se podrazumijeva pod glazbeno – plesni folklor doživio je znatne izmjene osnutkom KUD-a.

Što se tiče promatrane općine, potrebno je naglasiti da osnovna i najuočljivija razlika predstavlja činjenicu kako se tradicijski napjevi i kola Lišana Ostrovičkih do osnutka KUD – a nisu izvodili na smotrama folklor. Stoga, glazbeno – plesni folklor Lišana Ostrovičkih u pravilu se izvodio isključivo u Lišanima i to iz razloga jer nije postojalo posebno udruženje koje bi njegovalo glazbeno – plesni folklor. Tradicijske plesove i napjeve izvodili su svi koji su znali, mogli i željeli, u kontekstu koji je bio određen društvenim određenim normama. Dakle, tradicijskim plesovima i napjevima u Lišanima Ostrovičkim redovito su bili popraćeni svi važniji blagdani.

Što se tiče samog podnaslova, potrebno je naglasiti da je ojkanje specifična vrsta pjevanja karakteristična za područje od „Like, preko Ravnih kotara, Bukovice i Dalmatinske zagore, pa sve do Hercegovine“⁵⁸. Ojkanje ima lokalne i regionalne nazive, primjerice:

- ❖ ojkanje,
- ❖ orcanje,
- ❖ orzenje i
- ❖ treskavica.

U nastavku rada, na slici 16 prikazano je ojkanje.

⁵⁶ Općina Lišane Ostrovičke, *Općina*, <http://www.lisane-ostrovice.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

⁵⁷ Na i. mj.

⁵⁸ Na i. mj.

Slika 16. Ojkanje

Izvor: Općina Lišane Ostrovičke, *Kultura*, <http://www.lisane-ostrovice.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

Kada je UNESCO „ojkavce“ stavio na listu zaštićene kulturne baštine, članovi KUD – a dobili su povelju kao nositelji znanja. UNESCO – ov Odbor za nematerijalnu kulturnu baštinu svijeta 16. studenog 2010. uvrstio je glazbeni izričaj ojkanje na popis ugrožene nematerijalne svjetske baštine. Također, „UNESCO ističe potrebu prijenosa ojkanja kao tradicijskog načina pjevanja na mlađe generacije“⁵⁹, za što je potrebno:

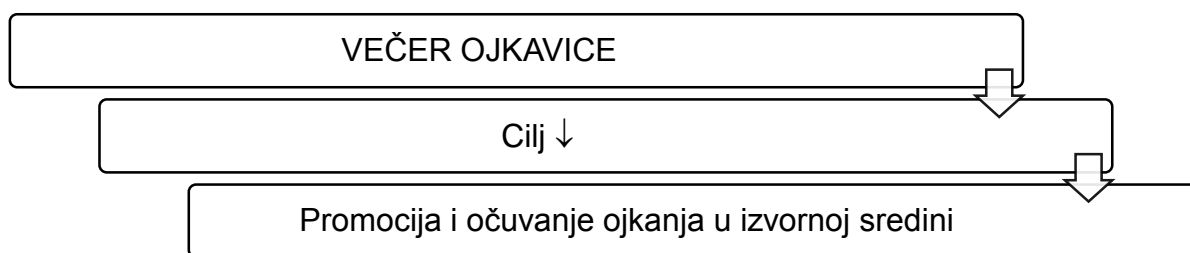
- ❖ istraživanje,
- ❖ dokumentiranje i
- ❖ međunarodna razmjena s državama koje imaju istu ili sličnu tradiciju.

⁵⁹ Općina Lišane Ostrovičke, *Kultura*, <http://www.lisane-ostrovice.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

4.1.2. Večer ojkavice od Sinja do Nina i Brinja

Večer ojkavice predstavlja manifestaciju u „obliku folklorne smotre, a cilj manifestacije odnosi se na promociju i očuvanje umijeća ojkanja u njegovoj izvornoj sredini“⁶⁰. U nastavku rada, na slici 17 prikazan je cilj promatrane manifestacije.

Slika 17. Cilj manifestacije pod nazivom „Večer ojkavice“

Izvor: Prema: eZadar, *9. srpnja večer ojkavice u Lišanima Ostrovičkim*, <https://ezadar.rtl.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

Za održavanje manifestacije odabrani su ljetni mjeseci i to zbog više razloga. Naime, većina Lišanaca koji tijekom godine žive i rade u Zadru, drugim dijelovima Republike Hrvatske ili u inozemstvu, ljetno provodi u Lišanima⁶¹. Također, djeca koja idu u osnovnu ili srednju školu su ljeti na praznicima, a drugi razlog je turistička sezona koja je imala cilj privući turiste u Lišane. Večer ojkavice uvrštena je na listu zaštićene nematerijalne kulturne baštine.

4.1.3. Paška čipka

Paška čipka predstavlja „nematerijalnu kulturnu baštinu UNESCO – a, kulturno dobro Republike Hrvatske, a poznata je i kao čipka koja u sebi nosi duh renesansnih dana“⁶². Može

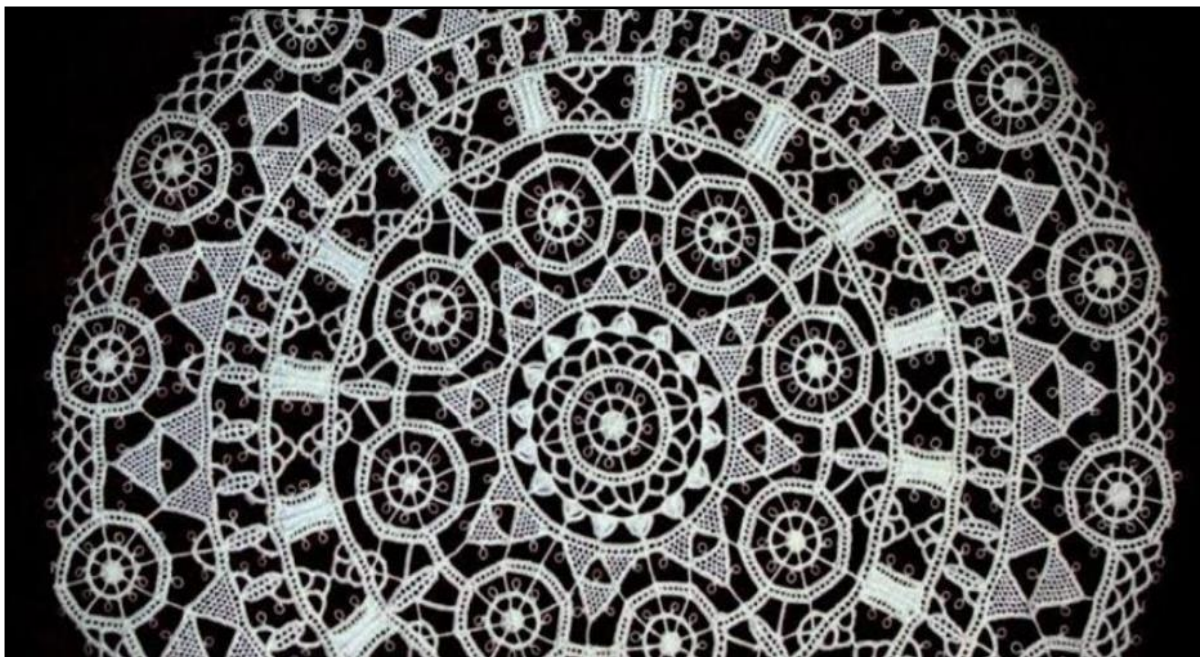
⁶⁰ eZadar, *9. srpnja večer ojkavice u Lišanima Ostrovičkim*, <https://ezadar.rtl.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

⁶¹ Na i. mj.

⁶² Antena Zadar, *Paška čipka ponos je Paga, kulturna baština UNESCO – a i kulturno dobro RH*, <https://www.antenazadar.hr/>, posjećeno: 29. travnja 2019.

se reći da se u čipki ocrta i sam plan Grada Paga. U nastavku rada, na slici 18 prikazana je čipka (Pag).

Slika 18. Čipka (Pag)

Izvor: Općina Lišane Ostrovičke, *Kultura*, <http://www.lisane-ostrovice.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

Paška čipka upisana je u Registar UNESCO – a zajedno s „hvarskom i lepoglavskom čipkom te je jedno od sedam nematerijalnih kulturnih dobara koja su iz Republike Hrvatske upisane u prethodno navedeni registar“⁶³. Prethodnim priznanjima, Republika Hrvatska postala je zemlja s najviše zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara u Europi. Za održavanje šivanja paške čipke zaslužne se generacije Paškinja koje su strpljivo šivale i svoje znanje prenosile na mlađe generacije. U današnje vrijeme, nastoji se omogućiti da se čipka čim više šije te prezentira u svijetu.

⁶³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Paškoj čipki povelja UNESCO - a*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

4.2. Nematerijalna kulturna baština Šibensko – kninske županije

4.2.1. Umijeće gradnje betinske gajete

Betina se smatra jednim od najljepših mjesta na Jadranu te predstavlja „spomenik pučke dalmatinske i mediteranske arhitekture“⁶⁴. Također, može se okarakterizirati i kao slikovito te očuvano mjesto, odnosno kao mjesto prepoznatljivo po:

- ❖ izvornoj pučkoj i tradicijskoj (dalmatinskoj i mediteranskoj),
- ❖ graditeljskoj i
- ❖ duhovnoj baštini.

U nastavku rada, na slici 19 prikazana je Betina.

Slika 19. Betina

Izvor: Općina Tisno, *Betina*, <http://www.tisno.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

⁶⁴ Općina Tisno, *Betina*, <http://www.tisno.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

Mjesto je karakteristično po autentičnosti, povijesnim vrijednostima, kulturnom, gospodarskom i turističkom identitetu i to s tri kulturna simbola – crkvom sv. Frane, mjesnim trgom te mjesnim brodogradilištem i marinom. Betina se može predstaviti i kao mjesto „težaka i kalafata, baštinik hrvatske drvene brodogradnje u kontinuitetu od njezinog utemeljenja 1740. (Paško Filipi) do današnjeg ponovnog buđenja“⁶⁵. S druge strane, Betina je jedno od četiri mjesta na otoku Murteru koji s razlogom zovu „otok otoka“. Tradicijska posebnost kraja vezanog uz naselje Betina na Murteru, „umijeće gradnje betinske gajete, postala je zaštićena kao nematerijalno kulturno dobro te je upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske“⁶⁶. Betinska gajeta drveni je brod duljine od „pet do osam metara i širine od dva do 2,60 metara, a osnovno porivno sredstvo mu je jedro“⁶⁷. U nastavku rada, na slici 20 prikazana je betinska gajeta.

Slika 20. Betinska gajeta

Izvor: Općina Tisno, *Betina*, <http://www.tisno.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

⁶⁵ Na i. mj.

⁶⁶ Narod, *Umijeće gradnje betinske gajete proglašeno nematerijalnim kulturnim dobrom*, <https://narod.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

⁶⁷ Na i. mj.

Povijesni kontinuitet umijeća izgradnje betinske gajete „datira iz 1745., kada se u Betinu doselio korčulanski brodograditelj Paško Filipi i sa svojim sinovima utemeljio brodogradilište“⁶⁸. U nastavku rada, na slici 21 prikazan je brodograditelj Paško Filipi.

Slika 21. Brodograditelj Paško Filipi

Izvor: Muzej betinske drvene brodogradnje, *Brodograditelji*, <https://mbdb.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

Povijesno, iz prvog brodogradilišta proizišli su „majstori koji su osnovali brojna brodogradilišta duž cijele sjeverne Dalmacije, a tradicija gradnje betinske gajete prenosila se generacijski, unutar obitelji“⁶⁹. Umijeće izgradnje betinske gajete do danas je ostalo relativno nepromijenjeno, a izvorno je bila težački brod s primarnom funkcijom transporta raznih vrsta tereta, ali također i ribarski brod. Isto tako, gajeta je bila i obiteljski brod, a svi članovi obitelji, i žene i djeca i starci, morali su znati njome upravljati. I na kraju, može se reći da betinska gajeta ima pravni status te predstavlja nematerijalno kulturno dobro.

⁶⁸ Na i. mj.

⁶⁹ Na i. mj.

4.2.2. Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Primoštena i Rogoznice

Čipkarstvo je 2009. u Republici Hrvatskoj „upisano na UNESCO – vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, a pritom (nažalost) ispušteno tradicijsko umijeće izrade čipke u Primoštenu i Rogoznici našlo se u Registru kulturnih dobara kao zaštićeno nematerijalno dobro Ministarstva kulture Republike Hrvatske“⁷⁰. Naime, primoštenskom čipkom uvelike se „pozabavio“ i šibenski etnolog dr. Jadran Kale, a sve skupa rezultiralo je obnavljanjem tečaja i osnivanjem Udruge primoštenskih čipkarica pod nazivom „Pekljica“⁷¹. U nastavku rada, na slici 22 prikazana je primoštenska čipka.

Slika 22. Primoštenska čipka

Izvor: Primošten Plus, *Primoštenska čipka – Kulturna baština koja priča svoju priču*,
<http://www.primostenplus.com/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.

U današnje vrijeme, u „Pekljici“ radi dvadesetak žena, nalazeći se iz tjedna u tjedan, kako bi neumorno radile iglicom i koncem primoštenske „čipke na iglu“. Za primoštensku

⁷⁰ Primošten Plus, *Primoštenska čipka – Kulturna baština koja priča svoju priču*,
<http://www.primostenplus.com/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.

čipku treba imati samo iglu i konac te motiv kao zamišljeni predložak i nagon za rad. Starim Primoštenkama motiv je najprije bila tzv. „dota“, odnosno udaja i zatim pokop. Teško se danas u Primoštenu može naći neka stara ženska nošnja i to ponajprije zato jer se svaka stara Primoštenka bezuvjetno željela i pokopati u onome što je satkala za „dotu“.

4.2.3. Umijeće izrade šibenske kape

Umijeće izrade šibenske kape predstavlja zaštićeno nematerijalno kulturno dobro, a također se može reći da je kapa i „svojevrsni prepoznatljiv zaštitni znak Šibenika, narančaste boje, napravljena od čoje i ukrašena spiralnom vezom – boulama“⁷¹. U nastavku rada, na slici 23 prikazana je šibenska kapa.

Slika 23. Šibenska kapa

Izvor: Kamenjar, *Šibenska kapa*, <https://kamenjar.com/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.

⁷¹ Središnji državni portal, *Pretraživanje kulturnih dobara*, <https://www.min-kulture.hr/>, 1. svibnja 2019.

Šibenska kapa jedan je od najprepoznatljivijih simbola tisućljetnog Šibenika, a umijeće izrade jedinstvenog pokrivala za glavu uvršteno je na popis nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Crvenu kapu se tipski povezuje s japodskim oglavljem, iako je kod Japoda bila nošena samo kod žena, dok se crvena kapa u narodu nosila i među muškarcima i među ženama. Nadalje, nakićeni oblik kape, tzv. kićenka, nosila se kod „svadbenih djevera ili alkarskih momaka“⁷².

4.3. Nematerijalna kulturna baština Splitsko – dalmatinske županije

4.3.1. Hvarska čipka od niti agave

Čipka je „delikatna tkanina izrađena od niti u različitim uzorcima koja nastaje u doba renesanse na prostoru Mediterana i zapadne Europe“⁷³. Temeljne tehnike čipkarstva su sljedeće:

- ❖ šivanje iglom i
- ❖ preplitanje pomoću batića.

U današnje vrijeme, u Republici Hrvatskoj postoje tri glavna centra izrade čipke čije se djelovanje nastavlja na dugu tradiciju čipkarstva, a to su „Lepoglava u Hrvatskom zagorju s čipkom na batiće, otok Pag s čipkom na iglu i otok Hvar s čipkom od agave“⁷⁴. Vještina izrade čipke od agave u gradu Hvaru specifična je po materijalu iz kojeg nastaje, kao i po samoj vezanosti uz benediktinski samostan, ustanovljen 1664. Stoga, može se reći da je samostan smješten u „stambenom sklopu obitelji pjesnika Hanibala Lucića, oporučno ostavljenoga benediktinkama“⁷⁵.

Prema povijesnim zapisima, vidljivo je da su redovnice došle s otoka Raba i od tada samostan neprekidno djeluje, a njegov najznačajniji doprinos bio je u obrazovanju i to iz razloga jer su sestre vodile žensku pučku školu, od 1826. do 1886. U današnje vrijeme samostan je poznat po čipki od agave koja je prikazana u nastavku teksta, na slici 24.

⁷² Na i. mj.

⁷³ Stari Grad, *Čipka od agave*, <http://stari-grad.eu/hr/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.

⁷⁴ Na i. mj.

⁷⁵ Na i. mj.

Slika 24. Čipka od agave

Izvor: Stari Grad, *Čipka od agave*, <http://stari-grad.eu/hr/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.

Za posao oko pripremanja niti može se reći da je dug je i mukotrpan, a tanke, bijele niti izvlače se iz „svježeg lišća agave, ubranih u određeno vrijeme u godini i obrađuju na specifičan način dok ne postanu spremne za tkanje“⁷⁶. Prema narodnom običaju, niti se ne proizvode po buri i to ponajprije jer ih hladan suhi zrak čini krhkima. S druge strane, potrebno je naglasiti da su niti utkane u različite uzorke, a dobivene čipke simbol su Hvara.

Hvarska čipka, kao dio hrvatskog čipkarstva, upisana je na UNESCO – vu listu nematerijalne svjetske baštine 2009.

⁷⁶ Na i. mj.

4.3.2. Viteška igra Sinjska alka

Sinjska alka je „viteški turnir u Sinju, održava se od 1717. jednom godišnje u Sinju, u Cetinskoj krajini“⁷⁷. U nastavku rada, na slici 25 prikazan je viteški turnir Sinjska alka.

Slika 25. Viteški turnir Sinjska alka

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Sinjska alka, viteški turnir u Sinju*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.

Naime, „tijekom natjecanja, vitezovi jašu na konjima u punom galopu niz glavnu ulicu, ciljajući kopljem željezni prsten koji visi na užetu“⁷⁸. Sam naziv turnira potječe od riječi „alka“ ili prsten, odnosno od riječi turskog podrijetla koja odražava povijesnu koegzistenciju i kulturnu razmjenu dviju različitih civilizacija. Pravila turnira, „kodificirana Statutom iz 1833., promiču poštenu igru te naglašavaju važnost sudjelovanja u životu

⁷⁷ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Sinjska alka, viteški turnir u Sinju*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.

⁷⁸ Na i. mj.

zajednice⁷⁹, a sudionici moraju biti članovi obitelji s područja Sinja i Cetinske krajine. S druge strane, može se reći da čitava zajednica pomaže u:

- ❖ izradi,
- ❖ konzervaciji,
- ❖ obnovi i
- ❖ rekonstrukciji oružja, odjeće i prateće opreme, kako bi poduprli tradiciju.

Kroz turnir se također prepliću vjerski obredi, društvena okupljanja, obiteljske posjete, te proslave u kućnom ambijentu, kao i u javnosti. U nastavku rada, na slici 26 prikazan je viteški turnir Sinjska alka.

Slika 26. Viteški turnir Sinjska alka

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Sinjska alka, viteški turnir u Sinju*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.

Sinjska alka je jedini preživjeli primjer srednjovjekovnih viteških natjecanja koja su se redovito održavala hrvatskim obalnim gradovima sve do 19. stoljeća. Na taj način, obilježena

⁷⁹ Na i. mj.

je lokalna povijest, a viteški turnir postao je sredstvo prenošenja kolektivnog sjećanja s generacije na generaciju. Viteška igra Sinjska alka zaštićeno je nematerijalno kulturno dobro, a 2010. uvrštena je na UNESCO – vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

4.3.3. Umijeće suhozidne gradnje

Umijeće suhozidne gradnje zaštićeno je nematerijalno kulturno dobro „izrada konstrukcija od kamena bez upotrebe vezivnog materijala“⁸⁰. U nastavku rada, na slici 27 prikazano je umijeće suhozidne gradnje.

Slika 27. Umijeće suhozidne gradnje

Izvor: Središnji državni portal, *Pretraživanje kulturnih dobara*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.

U užem smislu riječi, umijeće suhozidne gradnje podrazumijeva zidanje lomljenim kamenom s minimumom ili bez obrade, a kao širi pojam može obuhvatiti i:

⁸⁰ Središnji državni portal, *Pretraživanje kulturnih dobara*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.

- ❖ polaganje kamenih opločenja i pokrova,
- ❖ gradnju inženjerskih građevina klesanim kamenom bez upotrebe veziva i
- ❖ izradu gabiona.

Umijećem suhozidne gradnje čovjek se na jadransko – dinarskom području Republike Hrvatske služi od prapovijesti do danas.

4.4. Nematerijalna kulturna baština Dubrovačko – neretvanske županije

4.4.1. Festa sv. Vlaha

Kult i festa sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika, predstavlja „milenijsko ishodište kulturnog prostora Dubrovnika, odnosno izuzetnu pojavu koja je u kontinuiranom povijesnom trajanju od 10. stoljeća do sadašnjeg vremena zadržala svoje tradicionalne i prepoznatljive odlike i vrsnoće izričaja“⁸¹.

Objektivno gledajući, prethodno navedena pojava imala je brojne utjecaje, a neki od njih su:

- ❖ oblikovanje lokalnog i nacionalnog kulturnog pejzaža i
- ❖ povezivanje kulturne baštine i to materijalne i nematerijalne, određenom duhovnom dimenzijom.

Blagdan sv. Vlaha 3. Veljače, s velebnom procesijom i ceremonijalom Feste, upisan je u 2009. na UNESCO – vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. U nastavku rada, na slici 28 prikazana je Festa sv. Vlaha.

⁸¹ Središnji državni portal, *Dubrovnik, Festa sv. Vlaha*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.

Slika 28. Festa sv. Vlaha

Izvor: Središnji državni portal, *Dubrovnik, Festa sv. Vlaha*, <https://www.min-kulture.hr/>,
posjećeno: 2. svibnja 2019.

Festa sv. Vlaha započinje svečanim otvorenjem ispred crkve sv. Vlaha na tzv. Kandeloru. U današnje vrijeme, redoviti dijelovi otvaranja Feste sv. Vlaha su sljedeći:⁸²

- ❖ čitanje Lausa,
- ❖ nagovor biskupa,
- ❖ čitanje čestitki pristiglih za Festu,
- ❖ blagoslov jela koja donose djeca i djevojke u narodnim nošnjama, tzv. trznice,
- ❖ puštanje golubica na slobodu,
- ❖ podizanje barjaka sv. Vlaha na Orlandov stup uz pjevanje himna sv. Vlaha „Čuj sv. Vlaho naš“ i
- ❖ pucnji trombunjera u gradskoj luci.

⁸² Dubrovačka biskupija, *Festa sv. Vlaha*, <https://www.dubrovacka-biskupija.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.

Naime, Festa sv. Vlaha završava prvu nedjelju nakon blagdana, a u jutarnjim satima procesija s gradskim barjacima kreće s Pila prema Gorici sv. Vlaha. Uz vjernike u njoj sudjeluju i članovi Bratstva sv. Vlaha, a pratnja je i Gradska glazba kojoj se pridružuju barjaci i vjernici iz crkava pored kojih prolazi.

4.4.2. *Kolo linđo Dubrovačkog primorja*

Kolo linđo Dubrovačkog primorja pripada jedinstvenim oblicima tradicijskoga plesa u Republici Hrvatskoj te na području Dubrovačkog primorja ne postoji niti jedna druga plesna tradicija koja bez prekida od 18. stoljeća traje sve do danas. U nastavku rada, na slici 28 prikazan je linđo.

Slika 29. Linđo

Izvor: Središnji državni portal, *Dubrovnik, Kolo linđo Dubrovačkog Primorja*,
<https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.

Valja naglasiti da se „lindo, koji se najbolje očuvao u gornjim selima Dubrovačkog primorja, nije mijenjao pod utjecajem autorskih i scenskih prezentacija već je zadržao integritet“⁸³. Lindo je kolo mješovitih, odnosno muško – ženskih parova s kolovodom koji uzvikuje upute u stihu radi promjene redoslijeda pokreta. U današnje vrijeme, u Dubrovačkom primorju lindo predstavlja uobičajen naziv za tradicijski ples, a druga dva pojma koja se koriste su poskočica i kolo.

4.4.3. Moreška – bojni mačevni ples

Unutar zapadnoeuropskog kulturnog kruga, tradicija bojnog mačevalačkog plesa pod nazivom „moreška“, sačuvana je i održavana u gradu Korčuli. U nastavku rada, na slici 29 prikazana je moreška.

Slika 30. Moreška

Izvor: Središnji državni portal, *Korčula*, „Moreška“ bojni mačevni ples, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 3. svibnja 2019.

⁸³ Središnji državni portal, *Dubrovnik*, *Kolo lindo Dubrovačkog primorja*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.

Prema povijesnim podacima, Moreška je posvjedočena 1689., premda se po literarnoj baštini u tom gradu „bati“ od 16. stoljeća. Moreška se izvodi na „hrvatskom jeziku, uz glazbenu pratnju, s kostimiranim bojnicima, evocirajući borbu kršćana i Saracena“⁸⁴. Naime, svojim impresivnim plesnim figurama, kostimografijom, glazbom, usmenom književnošću, vještinama i slikovitošću, moreška predstavlja dio identitetske slike grada Korčule, a također i odraz hrvatskog kozmopolitizma kao biser nematerijalne kulturne baštine.

⁸⁴ Središnji državni portal, *Korčula*, „Moreška“ bojni mačevni ples, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 3. svibnja 2019.

5. ZAKLJUČAK

U zaključnom dijelu diplomskog rada ističem da kultura predstavlja znanje, vjeru, umjetnost, moral, zakone i običaje, a prvotno se odnosila na materijalni proces štovanja, kolonizacije te obrade zemlje. U odnosu na kulturu, kulturni identitet obuhvaća izraz koji izražava jedinstvenost i autentičnost neke kulture te pripadnost pojedinca ili društvene skupine toj kulturi. U odnosu na prethodno navedeno, baština je imovina i to u prvom redu nepokretna, naslijeđena od oca i predaka, očevina, djedovina, starina te duhovna i kulturna dobra. Dakle, kao sastavni dio proučavanja rada, potrebno je naglasiti da kulturna baština uključuju tzv. manifestacije ljudskog života koje su odraz određenog pogleda na život i svjedoče o povijesti i valjanosti toga pogleda. Materijalnu kulturnu baštinu čine određena pokretna i nepokretna kulturna dobra, a pod nepokretnu kulturnu baštinu ubrajaju se graditeljska baština, arheološka baština (kopnena i podvodna) te kulturni krajolici. Za razliku od materijalne, nematerijalna kulturna baština je pojam koji obuhvaća prakse, predstave, izraze, znanja, vještine, ali i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koje jedna zajednica, skupina ljudi ili narod smatraju dijelom svoje kulturne baštine. Nematerijalna kulturna baština također je u današnje vrijeme uvelike podložna i promjenama i to ponajprije jer se ne radi o predmetu koji je moguće može sačuvati od vanjskih utjecaja. Govoreći o očuvanju nematerijalne kulturne baštine, važnu ulogu imaju lokalne zajednice, a potrebnu pozornost je potrebno obratiti i na „Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“ .

U radu je analizirana nematerijalna kulturna baština s područja Dalmacije, odnosno iz Zadarske, Šibensko – kninske, Splitsko – dalmatinske i Dubrovačko – neretvanske županije. Naime, u skladu s navedenim županijama, za Zadarsku su predstavljeni sljedeći – Općina Lišane Ostrovičke – ožkanje, večer ojkavice od Sinja do Nina i Brinja te čipka s otoka Paga. Za Šibensko – kninsku značajno je umijeće gradnje betinske gajete, tradicijsko umijeće izrade čipke na području Primoštena i Rogoznice te umijeće izrade šibenske kape. Nadalje, za Splitsko – dalmatinsku županiju predstavljena je čipka od agave s otoka Hvara, viteška igra Sinjska alka te umijeće suhozidne gradnje, dok su za Dubrovačko – neretvansku županiju od velikog značaja sv. Vlaho, lino te moreška.

LITERATURA

Knjige:

1. Jelinčić, D. A. (2008.), *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandarmedia.
2. Marasović, T. (2001.): *Kulturna baština*, Split: Veleučilište u Splitu.
3. Orlić, I. (2013.): *Istra kroz tri generacije: između svakodnevne konstrukcije identiteta i turističkog proizvoda*, Pazin: Etnografski muzej Istre.
4. Zelenika, R. (2007.): *Klasifikacija znanosti u fokusu metodologije i tehnologije znanstvenoga istraživanja*, Rijeka: Ekonomski fakultet Rijeka.

Članci:

1. Čulinović – Konstantinović, V. (2004.): Procesi promjena u tradicijskoj kulturi, *Ethnologica Dalmatica*, Vol. 13, No. 1, str. 141. – 156.
2. Dumbović Bilušić, B. (2013.): Kulturna baština u Hrvatskoj pred novim izazovima, *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, Vol. 10, No. 1 – 2, str. 6. – 11.
3. Gvozdanović, J. (2010.): Jezik i kulturni identitet Hrvata, *Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu*, Vol 1, No. 10, str. 39. – 56.
4. Šošić, T. M. (2014.): Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Vol. 51, No. 4, str. 833. – 860.
5. Vukoja, M. (2015.): Hrvatska kulturna baština, *Matka: časopis za mlade matematičare*, Vol. 23, No. 92, str. 239. – 245.

Propisi:

1. Narodne novine, *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, NN 90/18.

Internetski izvori:

1. Antena Zadar, *Paška čipka ponos je Paga, kulturna baština UNESCO – a i kulturno dobro RH*, <https://www.antenazadar.hr/>, posjećeno: 29. travnja 2019.
2. Dubrovačka biskupija, *Festa sv. Vlaha*, <https://www.dubrovacka-biskupija.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.
3. eZadar, *9. srpnja večer ojkavice u Lišanima Ostrovičkim*, <https://ezadar.rtl.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.
4. Etnografski muzej Zagreb, *Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO – vim listama*, <http://www.emz.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.
5. Hrvatski leksikon: *Baština*, <https://www.hrleksikon.info/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
6. Hrvatski sabor, *O proglašenju Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, <https://narodne-novine.nn.hr/>, posjećeno: 29. travnja 2019.
7. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar: *Opis i definicija kulture*, <https://www.pilar.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
8. Istarska županija, *Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, <https://www.istra-istria.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.
9. Kamenjar, *Šibenska kapa*, <https://kamenjar.com/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.
10. Knjižničari: *Kultura i društvo*, <http://www.knjiznicari.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
11. Leksikografski zavod Miroslav Krleža: *Dalmacija*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.
12. Leksikografski zavod Miroslav Krleža: *Kultura*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
13. Leksikografski zavod Miroslav Krleža: *Običaji, narodni*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.
14. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
15. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Lista zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 29. travnja 2019.
16. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Nematerijalna kulturna baština*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
17. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Paškoj čipki povelja UNESCO – a*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

18. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *Sinjska alka, viteški turnir u Sinju*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.
19. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: *UNESCO*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 28. travnja 2019.
20. Muzej betinske drvene brodogradnje, *Brodograditelji*, <https://mbdb.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.
21. Narod, *Umijeće gradnje betinske gajete proglašeno nematerijalnim kulturnim dobrom*, <https://narod.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.
22. Općina Lišane Ostrovičke, *Kultura*, <http://www.lisane-ostrovice.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.
23. Općina Lišane Ostrovičke, *Općina*, <http://www.lisane-ostrovice.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.
24. Općina Tisno, *Betina*, <http://www.tisno.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.
25. Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća: *Kako definirati hrvatski kulturni identitet?*, <https://www.hkv.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
26. Poslovni dnevnik: *Hrvatski kulturni identitet je bogat, raznolik ... I prepušten stihiji*, <http://www.poslovni.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
27. Primošten Plus, *Primoštenska čipka – Kulturna baština koja priča svoju priču*, <http://www.primostenplus.com/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.
28. Proleksis enciklopedija: *Kultura*, <http://proleksis.lzmk.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
29. Proleksis enciklopedija: *Kulturni identitet*, <http://proleksis.lzmk.hr/>, posjećeno: 27. travnja 2019.
30. Središnji državni portal, *Dubrovnik, Festa sv. Vlaha*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.
31. Središnji državni portal, *Dubrovnik, Kolo linđo Dubrovačkog primorja*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 2. svibnja 2019.
32. Središnji državni portal, *Korčula, „Moreška“ bojni mačevni ples*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 3. svibnja 2019.
33. Središnji državni portal, *Pretraživanje kulturnih dobara*, <https://www.min-kulture.hr/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.
34. Stari Grad, *Čipka od agave*, <http://stari-grad.eu/hr/>, posjećeno: 1. svibnja 2019.
35. UNESCO, *Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, <https://ich.unesco.org/>, posjećeno: 29. travnja 2019.

36. UNESCO, *Name and Logo*, <https://ich.unesco.org/>, posjećeno: 8. travnja 2019.
37. UNESCO, *What is Intangible Cultural Heritage?*, <https://ich.unesco.org/>, posjećeno: 28. travnja 2019.
38. Unline, *Karta Hrvatske*, <https://www.uniline.hr/>, posjećeno: 30. travnja 2019.

POPIS SLIKA

Slika 1. Sastavnice kulture	3
Slika 2. Čimbenici kulturnog identiteta.....	5
Slika 3. Načini prenošenja kulture	6
Slika 4. Glavne značajke baštine.....	8
Slika 5. Pojmovno određenje kulturne baštine.....	9
Slika 6. Osnovne značajke održivosti kulturne baštine.....	10
Slika 7. Osnovne grupe vrijednosti kulturne baštine.....	12
Slika 8. Sastavnice materijalne kulturne baštine.....	13
Slika 9. Opći prikaz nematerijalne kulturne baštine.....	16
Slika 10. Osnovne koristi nematerijalne kulturne baštine.....	17
Slika 11. Opća definicija običaja.....	19
Slika 12. Logo UNESCO – a	20
Slika 13. Opće liste UNESCO – a.....	22
Slika 14. Mjere „Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine“	24
Slika 15. Dalmacija	26
Slika 16. Ojkanje	28
Slika 17. Cilj manifestacije pod nazivom „Večer ojkavice“	29
Slika 18. Čipka (Pag)	30
Slika 19. Betina	31
Slika 20. Betinska gajeta	32

Slika 21. Brodograditelj Paško Filipi	33
Slika 22. Primoštenska čipka	34
Slika 23. Šibenska kapa.....	35
Slika 24. Čipka od agave.....	37
Slika 25. Viteški turnir Sinjska alka.....	38
Slika 26. Viteški turnir Sinjska alka.....	39
Slika 27. Umijeće suhozidne gradnje	40
Slika 28. Festa sv. Vlaha	42
Slika 29. Lindo	43
Slika 30. Moreška.....	44

SAŽETAK

U prvom dijelu rada definira se pojmovno određenje kulture i to u skladu s kulturnim identitetom te načinima prenošenja kulture. Nakon pojmovnog određenja kulture, definiraju se pojmovi baštine, kulturne baštine te materijalne i nematerijalne kulturne baštine. U odnosu na prvi, u drugom dijelu rada predstavljene su opće odrednice vezane za nematerijalnu kulturnu baštinu i to u skladu sa samim pojmovnim određenjem te povezanosti UNESCO – a i nematerijalne kulturne baštine. I na kraju, u trećem dijelu rada analizirani su primjeri nematerijalne kulturne baštine s područja Dalmacije.

Ključne riječi: kultura, kulturna baština, nematerijalna kulturna baština, UNESCO, Dalmacija

SUMMARY

The first part of the thesis defines the conceptual definition of culture in accordance with the cultural identity and the modes of transfer of culture. After conceptual definition of culture, the concepts of heritage, cultural heritage and material and non-material cultural heritage are defined. Furthermore, in the second part it presented general outline for intangible cultural heritage in accordance with the conceptual definition of the link between UNESCO and non-material cultural heritage. To sum up, the third part analyzes the examples of non-material cultural heritage from Dalmatia.

Keywords: culture, cultural heritage, intangible cultural heritage, UNESCO, Dalmatia

Sažetak pregledala: Petra Diklić, nastavnica engleskog jezika s pojačanom povijesti